

УДК 336(075.8)

Мельник Л.В., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто сутність поняття „інвестиційна привабливість”, сформульовано критерії інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, визначено інвестиційну привабливість аграрних підприємств Рівненської області.

В статье рассмотрены сущность понятия "инвестиционная привлекательность", сформулированы критерии инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий, определены инвестиционной привлекательности аграрных предприятий Ровенской области.

In the article essence of the concept of "investment attractiveness" is considered, criteria of investment attractiveness of the farm are formulated, investment attractiveness of the agricultural enterprises of the Rivne region is defined.

Актуальність дослідження проблем активізації інвестиційної діяльності визначається тим, що, з одного боку, галузі реального сектора економіки функціонують в умовах дефіциту ресурсного потенціалу, а з іншого боку – недосконалість економічного механізму управління інвестиційною діяльністю не сприяє активному залученню та ефективному використанню інвестиційних вкладень.

Проблеми ефективного розвитку вітчизняного сільськогосподарського виробництва, активізації інвестиційної діяльності аграрних підприємств завжди перебували у центрі уваги відомих вчених-економістів: П.І. Гайдуцького, В.І. Гейця, Б.В. Губського, С.О. Гуткевича, М.І. Кисіля, М.Ю. Коденської, П.М. Макаренка, О.В. Мертенса, Г.М. Підлісецького, П.Т. Саблука, В.П. Савчука, І.Л. Сазонця. Серед праць зарубіжних авторів виділяються дослідження В.П. Попова, В. Шарпа, Р. Хікса, М. Портера, Г. Бірмана. В них висвітлені питання сутності, класифікації інвестицій, інвестиційної привабливості галузі АПК, методики планування та прогнозування обсягів інвестицій, механізмів управління та регулювання ними.

Проте недостатньо дослідженими залишаються питання оцінки інвестиційної привабливості та стратегії залучення інвестиційних вкладень у сільсь-

ке господарство окремо взятого регіону. Аналізу інвестиційної привабливості аграрних підприємств Рівненського регіону і присвячена дана стаття.

Визначальною передумовою розвитку аграрного виробництва будь-якої країни є її грамотна та продумана інвестиційна політика, яка включає в себе вибір джерел та методів фінансування інвестицій, призначення органів, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики, створення необхідної нормативно-правової бази функціонування інвестиційного ринку, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Середовище, в якому здійснюються інвестиційні процеси, є інвестиційним кліматом, який формується під впливом законодавчо-нормативних, організаційно-економічних, соціально-політичних та географічних факторів, що визначають умови інвестиційної діяльності регіону, галузі в регіоні, галузевих підприємств.

Формується інвестиційний клімат під впливом політичних, економічних, юридичних, соціальних та інших факторів, які показано в табл. 1[1].

Таблиця 1

Фактори, які формують сприятливий інвестиційний клімат

Фактор	Ознака
I. Природні	
1.1. Природно-кліматичні умови	Наявність природних ресурсів
1.2. Географічне положення	Наявність кордонів з розвинутими регіонами України та іноземними державами; наявність морського та річкового сполучення з іншими регіонами України та іноземними державами.
1.3. Стан навколишнього середовища	Безпечний
II. Економічні	
2.1. Науковий потенціал	Наявність висококваліфікованих наукових кадрів
2.2. Економічне становище	Високий рівень розвитку ринкових відносин, наявність незалежного фінансового ринку та ринку інвестиційних послуг; достатній рівень розвитку інфраструктури для інвестиційного ринку; стабільні митні ставки та валютний курс.
2.3. Законодавчо-нормативна база	Стабільна нормативно-правова база та дисципліна виконання законодавчих актів; наявність податкових пільг для інвесторів; митно-тарифне регулювання; всебічне сприяння з боку влади зовнішнім інвестиційними проектам.
2.4. Фактори ризику	Державні гарантії захисту прав закордонних інвесторів; економічна, політична і податкова стабільність; низький рівень інфляційних процесів; розвинута банківська система.

продовження табл. 1

2.5. Кадровий потенціал	Висококваліфікований кадровий потенціал; низький відсоток населення пенсійного віку; підприємницька активність населення
2.6. Розвинута інфраструктура	Наявність розгорнутої експортної системи; загальна доступність інформації про інвестиційні проекти в регіоні; розвиток різних видів інфраструктур (розвинена транспортна мережа, мережа зв'язку, високий освітній рівень тощо); існування вітчизняних та іноземних дорадчих та консалтингових організацій.

Оцінка інвестиційного клімату коливається в діапазоні від сприятливого до несприятливого. Привабливим вважається клімат, який сприяє активній інвестиційній діяльності, стимулює приплив капіталу в економіку країни. Несприятливий клімат підвищує ризик для інвесторів, що призводить до втрати капіталу та згасання інвестиційної активності.

За словами голови правління BNP Paribas в Україні Доменіка Меню, «...іноземні інвестори не розуміють, що відбувається в Україні, і вважають за краще не поспішати з укладенням угод» [2]. Підтвердженням цьому є слова Кальмана Міжея про те, що «...ніщо так не відлякує бізнес, як політичне безладдя і нестабільність у правилах гри по лінії «бізнес – держава» [3]. Ці твердження яскраво демонструють, як позначається на бізнес-середовищі політична нестабільність в Україні.

Ключовим моментом вибору об'єктів інвестування є визначення інвестиційної привабливості сфер і напрямів вкладання коштів. Тому доцільно розглянути теоретичні підходи до визначення інвестиційної привабливості на різних рівнях.

Професор А.В. Чупіс виділяє такі основні фактори інвестиційної привабливості: рентабельність, фактор ризику, рівень економічного росту галузі та розміри ринку, які виступають основними критеріями оптимальності вкладень для інвестора, а також загальним індексом показника економічної розвиненості тієї чи іншої галузі [4].

Г.П. Лайко під інвестиційною привабливістю об'єктів господарювання пропонує розуміти сукупність виробничо-фінансових кількісних і якісних умов та критеріїв, які характеризують їхні потенційні можливості та економічні переваги порівняно з іншими об'єктами інвестування. Її метою є реалізація обґрунтованих заходів щодо мобілізації і залучення інвестиційних ресурсів для одержання прибутку чи соціального ефекту [5].

На думку професора Б.М. Щукіна, інвестиційна оцінка галузі може будуватися за такою схемою [6]:

1. Місце галузі в економіці: частка у валовому внутрішньому продукті країни, соціальна орієнтація й значення продукції галузі, споживчі особливості продукції, частка експорту, залежність від імпорту, енергоєм-

ність, сировинна забезпеченість, рівень забезпеченості внутрішніх потреб країни, основні споживачі продукції.

2. Організація галузі: тип конкуренції на ринку галузевої продукції, рівень конкуренції, наявність монополістів і галузевих об'єднань, фінансово-промислових груп, зв'язок з іншими галузями, горизонтальні й вертикальні зв'язки в галузі, наявність бар'єрів для входу на галузевий ринок, сегментація галузевого ринку, динаміка активності на ринку, еластичність попиту й цін.

3. Характеристика ринку, попиту й споживання продукції галузі: рівень конкуренції чи монопольності, особливості ринку збуту, фактичні й потенційно можливі обсяги місткості галузевого ринку, стійкість галузі до загальноекономічних спадів.

4. Технічна база й виробничий апарат галузі: застосовані технології, їх відповідність світовому рівню, складність продукції й виробництва, капіталомісткість і наукоємність продукції, рівень інновацій, стан науково-дослідної та проектної роботи в галузі, середній вік основних фондів, коефіцієнт зносу.

5. Рівень державного втручання (або можливості для цього) в розвиток галузі: наявність галузевого органу державної влади в особі міністерства чи комітету, агентства, комісії тощо, державні капітальні вкладення в розвиток галузі, податкові пільги, можливість прискореної амортизації, вплив на механізм ціноутворення, соціальні й екологічні нормативи й вимоги до підприємств і роботодавців тощо.

6. Соціальна значимість галузевої сфери діяльності: кількість робочих місць, дисциплінованість працівників, плинність кадрів, рівень зайнятості в галузі, регіональне розміщення виробництв, середня заробітна плата, коефіцієнт змінності роботи виробничого персоналу, травматизм, вплив громадських організацій, робота й вплив профспілок, виробничі відносини колективів і дирекцій підприємств, екологічна безпека виробництва чи продукції, статистика страйків і конфліктів та збитків від них.

7. Фінансові умови галузі: середньогалузевий рівень рентабельності, фондвіддача, середня віддача на вкладений капітал, оборотність активів, їх середня ліквідність, типовий порядок розподілу і використання прибутку, фінансовий стан підприємств і зміни в ньому.

8. Перспективи розвитку галузі: технології, продукції, наукові дослідження, конкуренція.

Адаменко А.П. пропонує свою концепцію оцінки інвестиційної привабливості агропромислового комплексу, яка наведена на рисунку.

Як і будь-яке економічне явище, інвестиційна привабливість характеризується певними показниками, перелік яких зумовлюється об'єктом інвестування. Для цього використовуються синтетичні показники, що узагальнено характеризують виробничі, економічні та соціальні результати операційної, інвестиційно-фінансової та комерційної діяльності підпри-

емств, інтегральною формою яких є загальна рейтингова оцінка.

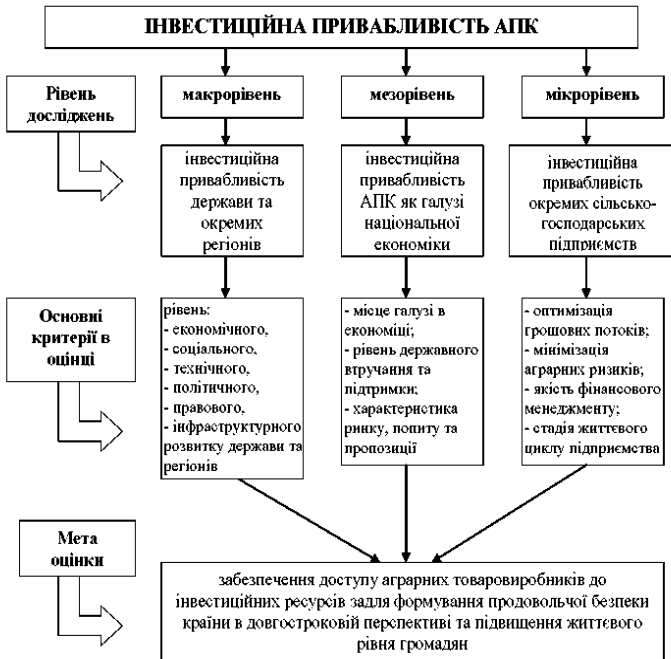


Рисунок. Концепція інвестиційної привабливості АПК [7]

Ми можемо зробити висновки про те, що оцінка інвестиційної привабливості в сільському господарстві повинна проводитися на двох рівнях: на рівні підприємства і на рівні галузі. Якщо привабливість підприємства можна оцінити за показниками його діяльності, то для оцінки привабливості галузі потрібно проводити комплексне дослідження, яке повинно враховувати аналіз діяльності підприємств галузі та вплив факторів на діяльність підприємств у галузі. Оцінку впливу факторів найдоцільніше проводити методом економіко-математичного моделювання та експертних оцінок.

Спіфанов А.О., досліджуючи інвестиційну привабливість галузей України залежно від стадії розвитку, характеризує сільське господарство як галузь, що перебуває в занепаді і є найменш привабливою в країні [8].

В свою чергу, дослідження інвестиційної привабливості регіонів України, проведені аналітичним центром «Інститут реформ» показали, що області західного регіону мають середній рівень привабливості для інвесторів, але порівняно з іншими областями в західний регіон вкладається найменше інвестицій. В табл. 2. згруповано регіони за рівнем інвестиційної привабливості.

Особливості інвестиційної привабливості регіонів України [9]

Регіон	Області	Інвестиційні характеристики
Захід	Волинська, Рівненська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Чернівецька, Хмельницька	Середній рівень інвестиційної привабливості, середній рівень прямих іноземних інвестицій на жителя та зростання регіональної економіки
Центр	Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Чернігівська, Черкаська	Рівень інвестиційної привабливості вище середнього, середній рівень прямих іноземних інвестицій на жителя, рівень зростання економіки вище середнього
Схід	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська	Лідери рейтингу інвестиційної привабливості, високий рівень прямих іноземних інвестицій на жителя та зростання економіки
Південь	АР Крим, Миколаївська, Одеська, Херсонська	Високий рівень інвестиційної привабливості, прямих іноземних інвестицій на жителя, зростання регіональної економіки

Очевидно, що найвищу привабливість для інвесторів мають східні регіони. Рівненська область має середній рівень привабливості. Відповідно і сільське господарство Рівненської області характеризується невисокою інвестиційною привабливістю.

В табл. 3. наведені дані про обсяги інвестицій у сільське господарство Рівненської області.

Таблиця 3

Динаміка інвестицій у сільське господарство України та Рівненської області, млн грн

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	1930	2141	3381	5016	7309	9519	16890	9382
% до попереднього року	-	110,9	157,9	148,4	145,7	130,2	177,4	55,5
Рівненська область	16,71	27,7	54,0	83,9	104,9	156,8	296,9	213,9
% до попереднього року	-	166,0	194,7	155,4	125,0	149,4	189,4	72,0
Частка області, %	0,87	1,3	1,6	1,7	1,4	1,6	1,8	2,3

Отже, частка інвестицій в сільське господарство регіону становить лише

1-2% від загальної їх суми. Найвищими темпами інвестиції залучались в сільське господарство України у 2004 та у 2008 роках. У регіоні в 2003 р. інвестиції зросли на 66%, у 2004 – вдвічі, у 2008 на 76%. У 2009 р. в сільське господарство країни залучено інвестицій на 45% менше, ніж в 2008 р., а в сільське господарство області – на 28% менше.

Нами було розраховано показники інтенсивності здійснення інвестиційних вкладень в сільське господарство, які представлено в табл. 4.

Таблиця 4

Показники інтенсивності капітальних вкладень у сільське господарство Рівненського регіону

Показник	Рік		
	2007	2008	2009
Капітальні інвестиції, тис. грн	156772	296985	213887
Кількість фермерських господарств, од.	558	584	579
Інвестиції на 1 фермерське господарство, тис. грн	280,95	508,53	369,4
Площа сільськогосподарських угідь, га	487800	511300	506900
Інвестиції на 1 га сільськогосподарських угідь, грн	0,32	0,58	0,42
Чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві, осіб	80100	78200	72400
Інвестиції на 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	1,95	3,79	2,95
Вартість основних засобів, тис. грн	1722000	2594500	2651000
Інвестиції на 1 грн основних засобів сільського господарства, грн.	0,091	0,11	0,08
Валова продукція сільського господарства, тис. грн	2835500	2899500	2901600
Інвестиції на 1 грн валової продукції сільського господарства, грн.	0,05	0,1	0,073
Прибуток, тис. грн	56600	67000	52300
Інвестиції на 1 грн прибутку, грн	2,76	4,43	4,08
Рентабельність інвестицій, %	36,1	22,56	24,45

Показником, який буде найбільше цікавити інвесторів, можна вважати рентабельність інвестицій. Цей показник у 2007 р. становив 36%, тобто на 1 грн інвестицій припадало 36 коп. прибутку, у 2008 р. – 22%, і в 2009 р. – 24%. На одного працівника в галузі припадало 1950 грн у 2007 р., у 2008 р. – 3700 грн, у 2009р. – 2950 грн інвестиційних вкладень. На 1 грн виробленої продукції припадало 5 коп., у 2008 р. – 10 коп., і в 2009 р. – 7 коп. інвестицій.

Таким чином, можна стверджувати, що в 2007–2009 роках інвестиційна привабливість сільського господарства Рівненської області порівняно з іншими галузями регіону дещо підвищились. В галузь впродовж 2008–2009 рр. було залучено більше іноземних інвестицій ніж за всі попередні роки. Серед сильних сторін галузі варто виділити сприятливі кліматичні умови, розораність земель, наявність єдиного в Україні підприємства, яке надає консультації іноземним інвесторам в регіоні. До слабких сторін можна віднести недостатній розвиток інфраструктури та неперестигність галузі через низький рівень заробітної плати і відсутність перспектив для молоді.

1. Вацька М. В. Інвестиційна привабливість аграрної України – шлях до найвищого економічного розвитку // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 153-160. **2.** Дорошин А. Разочарование иностранного капитала // Инвестиции: практика та досвід. – 2006. – № 14. – С. 13. **3.** Гордиенко С. Украина глазами Кальмана Мижея // Инвестиции: практика та досвід. – 2006. – № 15. – С. 13. **4.** Інноваційні технології в сільському господарстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroit.com.ua/node/55>. **5.** Лайко Г. П. Формування інвестиційної привабливості підприємств АПК // Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук, спец. 08.06.01. – К. : 2004. – 22 с. **6.** Щукін Б. М. Інвестування [Текст] / Б. М. Щукін. – К. : МАУП, 2004. – 216 с. **7.** Адаменко А. П. Концепція оцінки інвестиційної привабливості АПК // Вісник Сумського Національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2010. – № 1. – С. 20-25. **8.** Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, І. О. Школьник та ін. ; за ред. доктора економічних наук А. О. Єпіфанова. – Суми: УАБС, 2007. – 286 с. **9.** Аналіз інвестиційної привабливості міст і регіонів України / Дослідження державного аналітичного центру "Институт реформ" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bdo.com.ua/Default.aspx?id=74&item=228>.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І. (НУВГП)